

Секція 1. Філософське осмислення феномену техніки

УДК 130.2

М. Козак

Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя (Україна)

ЛАМЕТРИ ПРО ЛЮДИНУ ЯК МАШИНУ

М. Kozak

LAMETERS ABOUT HUMAN AS A MACHINE

Значний вплив на розвиток культури та науки мали французькі матеріалісти XVIII ст., які допомогли здійснити низку відкриттів у раніше невідомих напрямках знань. У цей період привертають увагу ідеї французького гуманіста Ж.О. де Ламетрі, який написав відому полемічну працю «Людина-машина».

Ламетрі наголошує про значні відмінності людини та машини. У творі «Людина-машина» мислитель виступає проти декартівського вчення про дві субстанції, адже вважає, що існує лише матеріальний початок [1, с. 16]. На його думку, організація та виховання – це дві переваги, завдяки яким можна визначити таланти людини та її моральні ідеали. Французький філософ Ламетрі наголошує на важливості навчання і запевняє, що саме освіта робить з людини «освічену машину».

Він заперечує необхідність релігійної опори, проте і не відкидає існування вищої істоти. Французький мислитель-гуманіст Ламетрі заперечував існування Бога, адже вважав, що у всьому живому світі головує лише природний закон. Якби не існувало релігійного фанатизму, не було б війн, а природа повернула б свої права й чистоту.

У своїй праці «Людина-машина» Ламетрі прагне показати прогресивний перехід від тварини до людини, а також їхні характерні відмінності та подібності. Французький матеріаліст не погоджується з твердженням Декарта про відсутність чутливості у тварин. Адже мислитель вважає, що люди, як і всі живі істоти мають однакову здатність до відчуття. У порівнянні з тваринами, люди мають більшу кількість потреб та розуму [2, с. 386].

У Ж.О. де Ламетрі людина – це складна машина, яка може мислити, відчувати, відрізнити добро та зло. Він вважає, що розум є надійним керівником у пошуках істини, коли спирається на дані чуттєвого досвіду та перевіряється ним.

Мислитель переконаний, що у людини все влаштовано механічно. Адже, коли тіло людської машини переповнене жахом чи несподіванкою, то воно здригається; повікам властиво опускатися при можливій небезпеці удару; унікальність зіниць полягає в тому, що при темряві вони розширюються, а при світлі звужуються. Перший варіант покращує здатність краще бачити предмети в даному середовищі, а наступний - для збереження сітчастої оболонки. Також для того, щоб запобігти проникненню холоду в організм людини при низькій температурі, шкірні пори мають властивість закриватися [6].

Хоча Ламетрі порівнює людину з годинником, але переконує, що на відміну від машини людський «механізм» може працювати навіть після «поломки», тобто захворювання [5].

Ламетрі має своє пояснення терміну «душа». Він вважає, що вона не стосується ідеального та духовного і переконаний, що це все вигадки теологів. На його думку, душа – це «позбавлений змісту термін, за яким не криється ніякої ідеї і яким здоровий розум може користуватися лише для окрилення тієї частини нашого організму, яка мислить». Інакше кажучи, Ламетрі не визнає якісної відмінності між почуттям і мисленням, між відчуттями та мислячими душами, як це було в Аристотеля і Декарта. Ламетрі, як й інші сенсуалісти, зводить мислення до відчуття. При цьому він відкидає локківське поняття рефлексії, хоча говорить про те, що мисляча душа, на відміну від

Секція 1. Філософське осмислення феномену техніки

чуттєвої, спрямована на споглядання ідей і на міркування. Але ж споглядати ідеї та зовнішні тіла – далеко не одне й те саме [3].

Ламетрі зробив значний внесок у філософію Нового часу, адже для побудови своїх філософських уявлень про природу він використав не лише основи механіки, але й результати частково хімічних та біологічних досліджень. Мислитель був переконаний, що лише фізіологічні механізми можуть розкрити прояви та поведінку організму.

Ламетрі надає більшу увагу процесам, які підтримують органічне існування тіла, а не душі, адже він вважає, що людська душа знаходиться у шлунку. Він переконливо писав: «Влада їжі над нами величезна! Радість спалахує в засмученому серці, проникає в душі співбесідників, знаходячи вираження в їхніх веселих піснях, у чому особливо неповторним є француз».

Філософ виступав проти абстрактної спекулятивної метафізики та неодноразово підкреслював: «Душа, – це слово, за яким не криється жодне поняття і яке розумна людина має використовувати для позначення мислячої в нас частини організму. За наявності найпростішого принципу руху одушевлені тіла повинні мати все, що їм потрібно, аби рухатися, відчувати, мислити, розмірковувати, словом, орієнтуватися у фізичному й моральному світі» [4].

Згідно з вченням Ламетрі, людина – це земна істота. Саме тому вона наділена правом на земне та особисте щастя. Мислитель-гуманіст закликав до життєрадісного способу життя, свободи, творчості та насолоди діяльністю.

На завершення свого трактату Ламетрі підкреслює: «Матеріаліст, переконаний усупереч власній гордині в тому, що він лише машина або тварина, не буде погано поводитись із собі подібними».

Образ людини, який намалював Ламетрі та якому він сам прагнув слідувати, створив йому скандальну популярність. Вважаючи, що забобони і помилки складають основу суспільного розвитку того часу, він стверджував, що філософія повинна культивувати істину. Загалом, XIX ст. із його інтенсивним розвитком психіатрії та стрімким поступом в області технічних новацій (як і співіснування цих двох тенденцій) значно оновило портрет людини-машини, запропонований ще Ж. Ламетрі. Ідеї французького мислителя-гуманіста про людину-машину відродилися у XX ст., та вплинули на розвиток кібернетики.

Література

1. Мазин В. Машина по имени «Человек» / Ред. С. Г. Уварова. Нежин: Аспект-Поліграф, 2008, 214 с.
2. Леденева Е.В. Человек-машина (между Ламетри и Декартом) / Credonew, СПб, 2010, №3.
3. Ламетри Ж. О. Сочинения / Пер. с франц. Э. А. Гроссман и В. Левицкого под ред. В. М. Богуславского, М., 1983, С. 242.
4. Бертран Р. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Таращука, К.: Основи, 1995, 759 с.
5. Ламетри Ж. Человек-машина. URL: <http://n355317.narod.ru/lib/lametri.doc>
6. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. - К.: Книга, 2005. - 528 с.